

Sociologie města a bydlení ve Velké Británii

Charakteristickým rysem britské sociologie města a bydlení je napojení na teorii a praxi stavby měst a na územní plánování. Na rozdíl od americké sociologie města, která se rozvíjela pod vlivem ekologie a měla převážně teoretické zaměření, britská sociologie města řešila a řeší většinou takové úkoly, jako je provádění sociálních průzkumů pro potřebu územních plánů, nebo sociologických průzkumů obytných čtvrtí se záměrem ověřit v praxi urbanistické předpoklady. Kromě toho část práce britských sociologů města je zaměřena na výzkum koncepcí územního plánování a na výzkum vlastního procesu plánování.

Teoretické práce se snaží podat všeobecný obraz městského života, ekologické struktury britských měst a důsledků rozvoje průmyslu na města. K tématům výzkumu, který je na pomezí sociologie a ekonomie, patří bytová politika a odhady potřeb bytů.

Účel většiny sociologických prací v tomto oboru je velmi praktický. Zkoumají se často témata, která vyplývají z aktuální potřeby určitého města, oblasti nebo skupiny obyvatelstva. Mnohé výzkumné úkoly v tomto oboru sociologie jsou financovány místními samosprávami nebo přímo vládou, která se obrací na sociologická oddělení universit s žádostí o vyřešení konkrétních úkolů. Lze obecně říci, že vedle sociologie průmyslu je sociologie města oborem, který je v současné době nejvíce schopen aplikace. Přesto však je dosavadní výzkum roztržtý a vyžadoval by větší koordinace.

Průzkumy měst prováděné pro účely územního plánování tvoří vyhraněnou část sociologického výzkumu v Británii. V době mezi rokem 1940 až 1950, tedy v době, kdy došlo k velkému rozvoji územního plánování, byla provedena celá řada velkých průzkumů celých měst. Souviselo to s poválečnou potřebou přestavby a obnovy průmyslových měst, a také s tím, že zákon o územním plánování z roku 1947 požadoval provádění průzkumu území, na které se územní plán vztahoval. Tyto průzkumy neměly pouze sociologický charakter. Vztahovaly se na posouzení fyzikálních podmínek, týkaly se způsobu užívání pozemků, typů a stavu budov, všímaly si dopravy a spojů, průmyslové struktury a zejména skladby a rozložení obyvatelstva. Dodatkem býval velmi často průzkum potřeb, postojů a preferencí obyvatelstva zkoumané oblasti nebo města. Většina těchto průzkumů byla financována městskými samosprávami, některé z nich, zejména ty, které se týkaly

větších oblastí, byly prováděny takovými organizacemi, jako je např. Bournville Village Trust.

Průzkumy tohoto druhu byly uskutečněny v Birminghamu (1941), ve Worcesteru (Glaisyer a spoluautoři, 1946), ve Willesdenu (Hutchison, 1947), v Middlesbrough (Chapman, 1945-6 a R. Glassová, 1948), ve Wolverhamptonu (Brennan, 1948) a v Dudley, kde ho uskutečnila universita v Liverpoolu roku 1951.

Sociologické části těchto průzkumů, z nichž je v československých knihovnách přístupný zejména průzkum města Middlesbrough na východním pobřeží Anglie — za jehož sociologickou část byla odpovědná R. Glassová — obsahovaly fakta o sociálních a hospodářských podmínkách měst, informace o skladbě domácností, o potřebě bytů, o nájemném, o vztahu pracovišť a bydlišť, o používání místních služeb a obchodů, o ochotě stěhovat se z dosavadního bydliště a o názorech na vhodný druh náhradních bytů. Z hlediska sociologického byly nejcennější části těchto průzkumů rozbory tzv. územních skupin, sousedství. Zkoumalo se, zda tyto skupiny existují, jaké jsou hranice lokálních skupin, a které vnější i vnitřní podmínky působí na jejich vznik a trvání.

Kromě těchto velkých průzkumů, které se týkaly měst s několika sty tisíci obyvatel, existuje celá řada menších a dílčích sociálních průzkumů, které se zabývají určitým úsekem sociálního života, jehož znalost se stala nezbytnou pro vypracování územního plánu. Mnohé z těchto ad hoc prováděných sociálních průzkumů přinesly cenné poznatky pro sociologii. Jejich přehled je součástí seznamu o výzkumných úkolech prováděných pro účely územního plánování (*Planning Research*, 1948—1958), který vydal Town Planning Institute v Londýně roku 1961.

Průzkumy tohoto typu jsou nezbytné pro kontinuální proces plánování. Jejich vědecká hodnota bývá však problematická, protože se týkají obvykle pouze určité oblasti v určité době. Mnohé z nich upozornily na zajímavé sociální trendy nebo naznačily obecně sociologické hypotézy, protože však byly obvykle omezeny jen na určitou lokalitu, nebylo nikdy jasné, zda dosažené výsledky mají jen místní platnost, nebo zda je lze zobecnit. Výzkum tohoto druhu se obvykle v Británii označuje za výzkum aplikovaný a dnes se předpokládá, že výsledky těchto průzkumů by měly být vždy ověřeny na různých místech. Teprve po takovém ověření lze uvažovat o možnosti generalizace.

Druhou velkou skupinou sociologických výzkumů v tomto oboru jsou průzkumy obytných čtvrtí. Vznikly z praktického zájmu sociologů o prověření výsledků moderního urbanismu, zejména stavby nových měst. Ve Velké Británii, kde je mnoho měst, která musí stěhovat své obyvatelstvo do oblastí mimo vlastní území, vznikla po druhé světové válce řada nových satelitních měst. Jsou většinou kolem Londýna a Glasgowu a některá z nich byla postavena také v hornických krajích. Při jejich stavbě se uplatnila řada zásad soudobého urbanismu, mezi jiným princip členění území města do obytných okrsků, které jsou relativně nezávislými územními celky se základním občanským vybavením a obecnou školou jako výchozím plánovacím parametrem. Velmi mnoho britských architektů spojovalo funkční náplň obytného okrsku, to jest snadnou dostupnost školy a obchodů, se základními denními potřebami, a náročnější společenskou představu o vzniku harmonického lokálního společenství, které nahradí anonymní a asociální prostředí soudobého města, a pomůže překonávat sociální rozdíly tím, že v okrscích budou bydlet příslušníci různých tříd.

Sociologický výzkum, který se týkal těchto obytných čtvrtí, se soustředil na problém „společenství“ a na problém spokojenosti obyvatel v novém prostředí. Součástí těchto výzkumů bylo velmi často studium důsledků přestěhování ze starých obytných čtvrtí do nových bytů. Průzkumy se proto také zabývaly příbuzenskými svazky a sousedskými vztahy a rozbořem významu neformálních sociálních vztahů.

Většina průzkumů tohoto druhu se soustředila na obytné čtvrti postavené místními samosprávami. Ve Velké Británii existují v podstatě dvě formy výstavby bytů, veřejná výstavba financovaná městy a soukromá výstavba rodinných domků. V poválečném období stavěla větší část bytů města, v současné době staví více bytů soukromníci. Výzkum obytných čtvrtí se prováděl už před II. světovou válkou a v některých případech se využívá této skutečnosti k opakování výzkumu v týchž místech. Tyto opakované výzkumy přinášejí velmi cenné výsledky, neboť osvětlují problémy přizpůsobování novému prostředí a ukazují, do jaké míry jsou počáteční potíže nečím trvalým a do jaké míry jsou jenom přechodným jevem.

Před druhou světovou válkou se uskutečnily průzkumy v nových čtvrtích pro londýnské obyvatelstvo v Becontree a Dagenhamu (T. Young, 1934), v Norris Greenu (Williams, 1939) ve Watlingu (Durant) a v Bristolu (Jeavons a Marge, uveřejněny až po válce, r. 1946). Po válce analyzovaly university v Liverpoolu a Sheffieldu sociální vztahy na sídlišti mimo území obou těchto měst. Leo Kuper zkoumal vliv polohy domu a uspořádání domů na sídlišti na rozvoj sociálních vztahů mezi sousedy v nové obytné čtvrti v Coventry. Cullingworth (1960, 1961) provedl průzkum sídlišť ve Swindonu a Worsley, Norris (1960) zkoumal mínění nájemníků staré čtvrti v Birminghamu po jejich přestěhování

na periferii města. Podobných průzkumů by bylo možno jmenovat ještě celou řadu. Za zmínku však ještě stojí výzkum provedený Peter Willmottem v Dagenhamu, *The Evolution of a Community: A Study of Dagenham after Forty Years, 1963* (Vývoj obce. Studium Dagenhamu po 40 letech.) Jeho cílem bylo zjistit, zda potíže, které se objevují v první době po nastěhování do nových sídlišť ze známého prostředí starých obytných čtvrtí Londýna, jsou trvalé nebo přechodné. Willmott před tím zkoumal sociální strukturu dělnické čtvrti ve východním Londýně (Bethnal Green) a zjistil přitom, jak velký význam mají v denním životě obyvatel příbuzenské a sousedské vztahy. Objevil, že domácnosti, které se přestěhovaly na okraj Londýna do nových obytných čtvrtí, se snažily vrátit se zpět, anebo alespoň udržovaly intenzivní styky s příbuznými, kteří zůstali bydlet na starém místě. Dagenham byl postaven ve dvacátých letech a v době, kdy tam Willmott prováděl svůj sociologický výzkum, stál již 40 let. Ukázalo se, že problémy přerušení vztahů mezi generacemi, sociální izolace přestěhovaných, zejména žen, jsou jen přechodnými jevy a že během několika let se obyvatelstvo novým podmínkám přizpůsobí.

Do souboru výzkumů zabývajících se obytnými čtvrtěmi patří také srovnávací studie o obyvatelstvu starých dělnických čtvrtí, odkud přichází nejvíce domácnosti, které se stěhují do nových sídlišť stavěných městskými samosprávami. Tyto staré čtvrti se postupně asanují. Velmi skromný odhad městských samospráv počítá s tím, že počet bytů zařazených do kategorie brlohů činí v Anglii 300 000. V současné době se z roční bytové výstavby, která přesahuje 300 000, staví ročně asi 25 % bytů náhradou za byty asanované. Každý rok ovšem přechází další část bytů do kategorie „brlohových bytů“ a rychlejší odstraňování závadných bytů je jednou z nejvážnějších stránek bytové politiky.

Sociologové se podílejí na řešení tohoto problému výzkumem brlohových čtvrtí. Tak např. Mogeý (1956) studoval dělnické rodiny ve střední části Oxfordu a na sídlišti, které bylo za hranicemi města, Young a Willmott se zabývali velmi podrobně příbuzenskými a sousedskými vztahy obyvatelů východolondýnské čtvrti Bethnal Green a sledovali osudy rodin po provedených asanacích a po přestěhování do nových bytů. Brennan (1959) provedl průzkum nejhorších brlohů v Británii, tj. v Gorbals a Govan v Glasgowě.

Liverpoolská universita se zabývala sociálními a hmotnými potřebami upadající obytné čtvrti ve středu města. Průzkum doplnila studiem místních sociálních institucí a výzkumem rodin, které byly z této čtvrti již přestěhovány (Vereker a Mays, 1961). Podobných prací je celá řada, jak vyplývá z připojené bibliografie, a jejich výsledkem je množství informací o sociálním životě různých obytných čtvrtí. Výzkumy v této kategorii se navzájem příliš neliší a většina z nich se soustředila na některý z následujících sociologických problémů:

1. sociální struktura, sociální vztahy a chování obyvatel obytných čtvrtí,
2. spokojenost obyvatel s novými byty, s umístěním jejich domu a se službami v sídlišti,
3. sociální důsledky přestěhování.

Některé z těchto průzkumů zachytily nová sídliště v prvních letech jejich existence a zjistily neobvyklou věkovou skladbu obyvatelstva a neobvyklou strukturu domácností. Tak jako v našich nových sídlištích i v britských je velmi mnoho dětí a lidí ve středním věku a nejsou tam lidé starší. Mnoho průzkumů obytných čtvrtí se zabývá rodinou, její funkcí a chováním, povahou příbuzenských vztahů a tendencí bydlet buď blízko nebo daleko od příbuzných. Young a Willmott zjistili ve starých dělnických čtvrtích tzv. matrilokální rodinný systém, který se vyznačoval tím, že starší matky byly vždy sociálním ohniskem lokální příbuzenské skupiny. Velmi podrobně se zkoumá také sousedská skupina ve starých a nových čtvrtích. Studuje se rozsah a účel vztahů mezi sousedy a účast ve formálních a neformálních skupinách. Objevily se také pokusy měřit „míru společenství“ a „integraci sousedských skupin“. Některé výzkumy ukazují, v jakém smyslu ovlivňuje prostorové uspořádání domů a urbanistické řešení sousedské vztahy. Např. jak působí blízkost a orientace domů, řešení ulic a intenzita dopravy na tvoření sousedských vztahů a přátelství. Ritter přitom použil sociometrických metod. Je zřejmé, že hmotné prostředí formuje složitým způsobem sociální skladbu a jednání lidí, výzkumu se však prozatím nepodařilo zjistit, jak se to děje. Ovšem teorie mechanické determinace lidského jednání hmotným prostředím byla již dávno opouštěna.

Další část průzkumů se zabývá speciálním problémem starých lidí. Tak např. Sheldon již roku 1948 a Townsend později (1957) zkoumali hmotné, lékařské a sociální potřeby starých lidí, zejména rozsah nutné výpomoci ze strany příbuzných a sousedů. Building Research Station (Stanice pro stavební výzkum), která je státní institucí, se roku 1964 věnovala rozboru problémů souvisejících s přestěhování starých lidí do speciálních bytů, které jsou pro ně určeny. Podobnou studii zpracovalo také sociologické oddělení Ministerstva bydlení a místní samosprávy.

K méně častým námětům výzkumu patří rozbor tzv. „problémových“, „nesociálních“ a „obtížných“ rodin. Zkoumá se zejména účinnost protikladných řešení tohoto problému, tj. buď jejich rozptýlení v obytném území, nebo jejich soustřeďování do určitých obytných skupin.

Problém třídních rozdílů a sociálního postavení se objevuje rovněž v některých studiích obytných území. Např. Madge (1953) zkoumal množství sociálních kontaktů ve Worcesteru mezi obyvateli bydlícími v domech různé kvality a hodnoty. Willmott a Young (1960) srovnávali význam sousedských a příbuzenských vztahů lidí bydlících v dělnické čtvrti Bethnal Green a v londýnské

čtvrti Woodford, obývané příslušníky tzv. středních tříd.

Do skupiny tohoto zaměření patří také Bantonův (1960) výzkum tzv. sociální distance v obytném prostředí, tj. pokus o použití škály sociální vzdálenosti na klasifikaci sociálních vztahů uvnitř lokální skupiny.

Výzkum obytných čtvrtí zahrnuje také zjišťování spokojenosti obyvatel s novými byty, domy a s občanským vybavením. Průzkumy zaměřené tímto směrem přinesly informace o postojích, výběru, preferencích, o rozdílech a rozptýlu názorů na nová řešení bytů a domů a na vybavení sídlišť službami. Kromě toho se objektivním způsobem studuje užívání obchodů, klubů, místních sociálních středisek apod. Studium těchto stránek plánování a výstavby měst je však dosud nerozvinuté a je ve stínu zájmů o širší urbanistické problémy.

Přesto stojí za zmínku práce Willmottova o spokojenosti obyvatel satelitního města Stevenage s novými domy a o jejich názorech na vhodné hustoty zástavby, na soukromí v domě a v bytě. Objevují se již první práce zabývající se bydlením ve vícebytových domech a v domech výškových (M. Willis, 1954, Maizels, 1961).

Součástí mnoha výzkumů obytných čtvrtí bývá posouzení sociálních důsledků velkého poválečného pohybu lidí spojeného s rozsáhlou výstavbou bytů. Začali se stěhovat lidé, kteří žili desetiletí sice ve špatných bytech, avšak v sociálním prostředí, na které byli zvyklí.

Některí sociologové se proto soustředili na problém sociálních důsledků přesídlení. Zabývali se buď důsledky těchto změn v individuálním životě lidí nebo ve vzájemných vztazích přestěhovaných, sledovali také účinky přestěhování do moderních bytů na domácnosti zvyklé bydlet v bytech podstatně horších. Další skupina sociologů usilovala o to, aby zjistila, jaké přednosti má přesídlení obyvatel asanačních oblastí do nových sídlišť na okraji měst nebo dokonce do vzdálenějších měst a obcí, oproti jejich usídlení na asanovaných plochách. Sociální jednotkou, která se při těchto výzkumech zkoumala, byla většinou rodina. Analyzovaly se především důsledky přestěhování na rodinné svazky, rodinný rozpočet a způsob života rodiny. Méně častý byl výzkum důsledků přesídlení z širších hledisek, např. z hlediska celých skupin povolání nebo z hlediska širšího územního společenství.

V rámci tohoto druhu průzkumů se také zjišťovaly důvody návratu přestěhovaných rodin z nových sídlišť do starých měst a také sociální svazky, které se vyvinuly mezi starými a novými obytnými čtvrtěmi.

Velmi zajímavých výsledků bylo dosaženo pomocí rozhovorů s lidmi před přestěhováním a určitou dobu po nastěhování do nových čtvrtí nebo nových měst (Maule a Martin, 1956 či Holeová, 1959). Maule a Martin zjišťovali, jak se projevily důsledky přestěhování na zaměstnání obyvatel, na dětských hrách, na vztazích s rodinou a sousedy, na kvalitě výživy, na životní úrovni všeobecně a na přestupcích mládeže. Holeová zkoumala tímto

způsobem změny v sociálních a rodinných vztazích. Podobnou studii, která používala techniky rozhovoru před a po přestěhování a která pracovala také s tzv. kontrolní skupinou, jež obdržela stejné otázky, uskutečnil Mogeý a Morris (1960, 1963).

Další, a relativně samostatnou část sociologického výzkumu města tvoří typologie měst a studium ekologické struktury britských měst. Pod pojmem ekologie se rozumí zkoumání zákonitostí v rozložení obyvatelstva na území měst, stanovení příčin tohoto rozložení a výklad některých jevů typických pro život měst na základě znalostí o územní distribuci obyvatelstva.

První sociologickou typologií britských měst na základě podrobného studia a zpracování velkého počtu statistických ukazatelů provedl Moser a Scott (1961). Pomocí statistické analýzy 57 znaků zjištěných u všech britských měst s více než 50 000 obyvateli vypracovali užitečnou typologii, která se stane nezbytným pomocníkem pro další společenský výzkum měst. Typologie umožňuje záměrný výběr měst pro další studium různých sociologických problémů.

Doménou ekologického výzkumu jsou Spojené státy, kde také ve dvacátých letech vznikla ekologická teorie měst, spojená s Chicagskou univerzitou a jmény Parka, McKenzieho a Burgesse. Ve Velké Británii se ekologický výzkum netěší tak velké oblibě jako ve Spojených státech, přesto však existují studie, které poskytují informace o struktuře, fungování a růstu britských měst. Již dříve citovaná studie uskutečněná Bournville Village Trusem poukázala na to, že i anglická průmyslová města mají podobnou sociální strukturu jako města ve Spojených státech. V Birminghamu lze identifikovat soustředěná pásma a jednotlivé „kruhy“ připomínající demografickou a sociální skladbu města Spojených států. Castle a Gittus (1957) ukázali, že v Liverpoolu, který rostl rovněž jako soustava soustředěných kruhů, je sociální patologie soustředěna do vnitřních obytných čtvrtí a čtvrtí průmyslových. Z ekologických studií je zapotřebí uvést ještě Sainsburyho (1956) práci o sebevraždě v Londýně a Morrisův rozbor zločinnosti v Croydonu (1957). Sainsbury ukázal zejména na to, že největší výskyt sebevražd je v oblastech obývaných samostatně bydlícími osobami, v oblastech velkého počtu nájemních bytů a velké mobility obyvatelstva. Jsou to výsledky, které pouze potvrdily zjištění chicagské ekologické školy z třicátých let (srv. zejména práci Cavanové o sebevraždě).

Collison a Mogeý (1959, 1960) analyzovali pomocí indexu segregace vypracovaného O. D. Duncanem sociální segregaci jednotlivých skupin povolání v universitním městě Oxfordu.

Do kategorie ekologických a typologických studií měst lze zařadit i monografická díla o jednotlivých městech. Některá z nich jsou pouze popisná a týkají se místních sociálních problémů. Výjimkou je práce Margaretý Staceyové *Tradition and Change: A Study of Banbury*, 1960. V tomto díle, které se zabývá

sociálními důsledky rozvoje průmyslu na malé tržní město, je vlastně na monografickém materiálu studován velmi důležitý obecný sociologický problém.

Do této skupiny prací patří také rozbor sociální struktury měst, analýzy mocenských poměrů ve městech a studie o asimilaci různých etnických skupin v britských městech. V poslední době se zaměřuje pozornost sociologů zejména na černošské přistěhovalce ze Západní Indie (R. Glass).

Poměrně málo je výzkumných prací, které by se zabývaly vlivem rozvoje nebo úpadku průmyslu a zaměstnanosti ve městech. Různorodost zaměstnání a pestrost pracovních příležitostí jsou nezbytnou podmínkou zdravého ekonomického a sociálního života měst. Výzkumem vlivu průmyslu se kromě Staceyové zabýval Cullingworth ve svém průzkumu Worsley a na potíže spojené se zaměstnáním obyvatelstva, které je přestěhováno z přehuštěných měst do jejich okolí, upozornil Rodgers (1959).

K výzkumu struktury města a k ekologii města patří zjišťování rozsahu, směru a sociálního dosahu dojížděky za prací. V této souvislosti se zkoumaly zejména dojížděky do Londýna (Westergaard, 1957). Obecně sociologický přístup k problémům dojížděk do práce obsahuje práce Kate Liepmannové, která ač vydána v roce 1944, si zachovala dosud aktuálnost. Liepmanová totiž posuzuje dojíždění do práce z hlediska vlivu tohoto faktu na chování a jednání dojíždějících, a také z hlediska důsledků velkého a dlouhého dojíždění na obce, kde dojíždějící bydlí. Upozornila na „sociální ambivalenci“ dojíždějících, kteří mají silné vztahy jak k místu bydliště, tak i k místu pracoviště a na to, že obce nebo čtvrti, odkud většina obyvatel denně vyjíždí do práce jinam, mají nerozvinutý společenský život a sníženou sociální aktivitu svých občanů. R. Pahl provedl před nedávnou dobou sociologický výzkum obcí v hrabství Hertfordshire s cílem ukázat na specifický charakter obcí s velkým počtem osob dojíždějících do Londýna za prací. A. A. Ogilvy při svém hodnocení sociologického výzkumu pro potřebu územního plánování zdůraznil, že existuje velká potřeba přesnějších informací o vývoji vztahů mezi bydlištěm a pracovištěm a že by bylo vhodné zkoumat důvody a příčiny stěhování, výběru určitých míst k bydlení a také zjišťovat ve větší míře sociální důsledky dojíždění. Mezi vážné sociologické problémy patří také rozvoj osobní automobilové dopravy a zvěšování rozlohy měst. Jak se projeví tyto trendy v příštích desetiletích není nikomu přesně známo, jisté však je, že budou výrazně měnit způsob života lidí.

Poslední velkou a samostatnou skupinu sociologických výzkumů tvoří studie o procesu plánování a genezi územního plánování. Můžeme sem také zařadit posouzení sociologického významu různých dílčích konceptů uplatňovaných v teorii i praxi stavby měst, jako např. principu okrsku, řešení přístupu k domům, podle systému „Radburn“,¹ segregace pěšího a automobilového provozu apod. V současné době existuje již celá řada

podrobných historií vzniku britského urbanismu a územního plánování a Orlans uveřejnil roku 1952 knihu o výstavbě jednoho z nejznámějších nových měst Velké Británie, o Stevenage. J. B. Cullingworth v současné době zkoumá proces přestavby největšího skotského města Glasgow a zabývá se ekonomickými, administrativními a právními stránkami vlastní technické akce. Na rozdíl od studií, které se zabývají důsledky přestavby pro obyvatelstvo přestavovaných čtvrtí, Cullingworth sleduje v tomto výzkumu činnost institucí a osob, které přestavbu organizují a řídí. Výzkumná skupina bývalého oddělení územního plánování na Londýnské univerzitě, ze které vzniklo Středisko pro městské studie (Centre for Urban Studies), provedla rozbor činnosti tří místních plánovacích úřadů, doplnila ho informacemi z většiny ostatních plánovacích úřadů a zhodnotila tak postupy uplatňované v plánovací praxi. (V podstatě to byl výzkum řízení.)

Sociologií města a bydlení ve Velké Británii se zabývají sociologická oddělení universit, státních výzkumných ústavů a v Londýně existuje malé sociologické pracoviště, specializované na problémy výzkumu společenství, které není ani součástí university ani státního výzkumného ústavu.

Z univerzitních pracovišť jsou nejdůležitější: Centre for Urban Studies, který je součástí University College of London, dále oddělení Sociálního a ekonomického výzkumu na universitě v Glasgowě, Oddělení společenských věd a sociální administrace na London School of Economics and Political Science, oddělení společenských věd na universitě v Liverpoolu a v Birminghamu. Menší univerzitní pracoviště zabývající se problematikou městského života jsou také v Edinburhu a v Oxfordu.

Součástí velkého státního výzkumného ústavu pro stavebnictví — Building Research Station, Watford, Herts. — je sociologické oddělení, které zkoumá zejména společenské problémy bydlení, nároky různých sociálních skupin na bydlení apod. Na Ministerstvu bydlení a místní samosprávy v Londýně je menší sociologické pracoviště, které se jmenuje Sociological Research Station. Zabývá se problémy přestavby měst, bydlením v nájemních domech, denním režimem rodin v bytech, analýzou bytových poměrů Londýna. Ze státních institucí je zapotřebí ještě uvést ústav pro výběrová šetření, The Social Survey. Provádí na objednávku státních i soukromých organizací sociální průzkumy.

Jakýmsi nezávislým sociologickým ústavem pro výzkum měst je Institute of Community Studies ve východolondýnské čtvrti Bethnal Green. Ústav se zabýval v prvních letech své existence zejména výzkumem lokality jako sociálního jevu a výzkumem významu sociálních skupin vytvořených na základě prostorové blízkosti.

I když není pochyb o tom, že aplikovaná sociologie města a bydlení je jedním z nej-

lépe rozvinutých sociologických oborů ve Velké Británii, chybí mu teoretická základna a syntéza dosavadních výsledků. Předností britské sociologie města je, že vytvořila předpoklady pro mnoho rozhodnutí v územním plánování. Tiak praxe a potřeba plánovacích orgánů vyjadřovat sociologické závěry a sociologická doporučení formou tzv. standardů nutí pracovníky tohoto oboru k větší konkrétnosti a k většímu pochopení skutečnosti, že sociologie si získá své oprávnění jako věda jen tehdy, jestliže přispěje k řešení palčivých sociálních problémů. A těch je pochopitelně v oblasti stavby měst a územního plánování velmi mnoho.

Jiří Musil

LITERATURA

1. Sociální průzkumy jednotlivých měst

- BOURNVILLE VILLAGE TRUST: *When we build again: a study based on research into conditions of living and working in Birmingham*. London, Allen and Unwin, 1941.
- BRENNAN, T.: *Midland city: Wolverhampton social and industrial survey*. London, Dennis Dobson, 1948
- CHAPMAN, D.: *A social survey of Middlesbrough*. London, The Social Survey (New series No. 50), 1945—46
- GLAISYER, J., BRENNAN, T., RITCHIE, W., FLORENCE, P.S.: *County town: a civic survey for the planning of Worcester*. London, Murray, 1946
- GLASS, R. (ed.): *The social background of a plan: a study of Middlesbrough*. London, Routledge and Kegan Paul, 1948
- HUTCHINSON, B.: *Willesden and the new towns*. London, The Social Survey (New series No. 88), 1947
- LIVERPOOL UNIVERSITY: *Department of Social Science: Social aspects of a town development plan: a study of the County Borough of Dudley*. Liverpool, Liverpool University Press, 1951

2. Sociologický výzkum obytných oblastí

- BANTON, M.: *Social distance: a new appreciation*. Sociological Review, vol. 8, No. 2 (1960), 169—183
- BRENNAN, T.: *Reshaping a city*. Glasgow, House of Grant, 1959
- CULLINGWORTH, J.B.: *The social implications of overspill: the Worsley social survey*. Sociological Review, vol. 8 (July 1960), 77—95
- CULLINGWORTH, J.B.: *The Swindon social survey: a second report on the social implications of overspill*. Sociological Review, vol. 9, No. 2 (July 1961), 151—66
- DURANT, R.: *Watling: a survey of social life on a new housing estate*. London, P.S. King, 1939

¹ Systém Radburn spočívá na oddělení pěších cest od cest užívaných auty.